

KÖNYVISMERTETŐ

Vigvári András

KÖZPÉNZÜGYEINK

KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft.,
Budapest 2005

A közgazdász szerző: Az állam mi vagyunk című könyvének utolsó – ellenőrzésről szóló – fejezetét Calvin Coolidge idézetével kezdi: „Nincs könnyebb feladat, mint elkölteni a közpénzt. Nincs gazdája, ezért erős kényszerítést érzel, hogy szerezz neki.” A több mint fél évszázados idézet nem is lehetne aktuálisabb, mint a rendszerváltás óta halogatott államháztartási reform küszöbén. Gazdaságunk felzárkózásának és versenyképességének leggyengébb, és emiatt radikális megújításra váró láncszeme ugyanis éppen a közszektor. Úgy tűnik, hogy az Állami Számvevőszék által az Országgyűlésnek benyújtott közpénzügyi tézisek elindítottak egy mozgást a közpénzügyi menedzsment terén, de egyelőre nem látszik, hogy az új fejlemények az eddig megszokott pótcselekvések szintjén maradnak, vagy elindulnak az érdemi változások.

„A demokratikus társadalmi rend minőségének fontos ismérve a közpénzekkel való gazdálkodás minősége és átláthatósága” – emeli ki a szerző könyve előszavában. Hogy ennek az állításnak a súlyát megérezzük, elég megemlíteni azt a tényt, amely szerint az államháztartás kiadásai az Európai Unió átlagában – és Magyarországon is – az előállított GDP közel 50%-át teszik ki. Ha Wagner német közgazdász törvényét a kormányzati szektor növekedésének állandóságáról matematikai szigorúsággal értelmezhetetlennek is tekintjük – az állandó növekedés végeredménye ugyanis végtelen lenne –, történelmi perspektívában szemlélve megállapíthatjuk, hogy a XX. század során a közkiadások folyamatosan és jelentős mértékben növekedtek.

A *Közpénzügyeink* című könyv „kötelező olvasmány” az érdeklődő, közgazdasági alapismeretekkel rendelkező adófizető állampolgárok számára, hiszen mindannyiunk pénzéről, a közpénzekről van benne szó. A könyv világos mondanivalójából egyenesen következik a sürgős hazai teendők: az egészségügy és

az oktatás érdemi reformja, a K+F tevékenység átalakítása, a fizikai infrastruktúra állapotának fejlesztése, a központi kormányzat és az önkormányzatok nyújtotta szolgáltatások minőségének javítása, az adórendszer, a nyugdíjrendszer, valamint a közigazgatás átalakítása, amely területek természetesen magukba foglalják a finanszírozási rendszer teljes megújítását is. A teendők ismerete már önmagában is előnyt jelent, de ez csak az első lépés. A jó diagnózis csak feltétele a jó irányba való elindulásnak, de még nem jelent terápiát. A szerző diagnosztizál és egyben megoldási alternatívákat is kínál az olvasó számára. Ebben a komplexitásában kiemelkedik a hasonló témájú művek sorából.

A könyv *prológusa* elvezet minket egy képzeletbeli magyar város önkormányzati képviselő-testületének ülésére, ahol már korántsem képzeletbeli problémákkal találkozunk, és amely problémákra megtalálhatjuk a saját – szakmailag megalapozott – megoldásainkat a könyv további tíz fejezetének áttanulmányozása során. Ez az ötlet emberközeli, gyakorlatiasabbá teszi az általános sztereotípiák szerint száraznak minősített témákat is.

A második és harmadik fejezetben a közszektor-gazdaságtan rendhagyó összefoglalását adja. Külön érdekesség, hogy a gazdasági-társadalmi fejlődés kontextusába ágyazva tárgyalja az állami szolgáltatások iránti szükségletek növekedését. Ezzel a megközelítéssel két célt is szolgál. Egyfelől fontos üzenet, hogy *nincs tértől és időtől független* állami szerepvállalás, másfelől a szolgáltatás-gazdaságtan alapjainak bemutatásával megalapozza a későbbi közszektorkontrolling alapjait bemutató fejezetet. A negyedik és ötödik fejezet a közpénzügyi rendszer újszerű, rendszerszemléletű bemutatását tartalmazza. A hatodik fejezet, majd később a 10. fejezet a költségvetési gazdálkodás kérdéseit tárgyalja. A könyvből nem hiányozhat a magyar államháztartás, az Európai Unió közös költségvetésének és a közpénzek ellenőrzésével foglalkozó fejezet sem.

A könyv jól jellemezhető a ma divatos „3 in 1” jelzővel. Alkalmas egy egyetemi mester kurzus (MA) és egy doktori kurzus (PhD) tankönyvének, valamint az érdeklődő olvasók és szakemberek – akár autodidakta, akár szervezett keretek között történő – közpénzügyekkel kapcsolatos ismereteinek fejlesztésére, elsősor-

ban továbbképzési, posztgraduális és MBA-képzések programjába illesztve. A megértéshez a közgazdaságtan alapjainak (mikro- és makroökonómia), alapvető jogi, monetáris politikai és vállalati pénzügyi ismereteknek a megléte szükséges. Az eligazodást rendkívül jól segíti a könyv felépítése, a fejezetek egységes szerkezete és a rendszerszemléletű gondolkodásmód. Piktogramok segítik az alapkurzustól elkülönülő területeken való eligazodást. Ilyenek a mondanivaló hátterét megvilágító *olvasmányos* részeket, a megértéshez szükséges utalásokat tartalmazó *emlékeztetőket*, a közszektorral foglalkozó kiemelkedő közgazdászokat bemutató *arcéleket*, valamint a mélyebb összefüggéseket tárgyaló *PhD*-képzés anyagrészeit megkülönböztető jelölések. A szerző, figyelembe véve az olvasók különböző előképzettségét, a szövegben ki nem fejtett fogalmakat külön *fogalomtárban* szerepelteti. Minden fejezet végén megtaláljuk az adott részben előforduló *kulcsfogalmakat*. Emellett *ellenőrző kérdések*, a nyitott szakmai kérdésekre fókuszáló *vitakérdések* és a világháló használatára inspiráló *internetes feladatok* teszik teljessé az anyag megértését. A fejezetenkénti *irodalomjegyzék* pedig támpontot nyújt a további elmélyüléshez.

A vizsgált jelenségek, folyamatok mélyebb megértéséhez nyújt további segítséget a fejezetenként visszatérő „*Mi mennyi?*” című rész. A közgazdászszaktudás fontos kelléke a vizsgált jelenségek mennyiségi vonatkozásainak megragadása, a számok faggatásának készsége. Az állandó alcímben feltett kérdésre számokkal illik válaszolni, amely számok – természetüknél fogva – mennyiségi összefüggéseket rejtenek, újabb megválaszolandó kérdésekkel, ezzel is inspirálva a közszektor további, önálló pénzügyi elemzésére. Különösen fontos az is, hogy a szerző illusztrálásra olyan táblázatokat állított össze, amelyek jelentős tudástöbblet juttatják a „csupán érdeklődő” olvasót.

Izgalmas kalandnak néz elébe, aki rászánja magát a könyv áttanulmányozására. A közgazdaságtan „névadójától” – Arisztotelészről – eljuthatunk a XXI. század Magyarországnak terület- és településfejlesztésének kistérségekkel, megyékkel, régiókkal „terhelt” problémáinak megismeréséig. Szembesülhetünk a közszektor – átalakítást is nagymértékben meghatározó – egyik legnagyobb problémájával, a teljesítményméréssel. Információs aszimmetriákon, forrásallokáción, bonitáson, adórendszereken, zárszámadáson, regionális és kohéziós politikán, eredmény szemléleten és ellenőrzési folyamatokon keresztül jutunk el addig a felismerésig, hogy a „*Közpénzügyeink*” főszereplői, szülők és gyerekek, vállalkozók és alkalmazottak, politikusok és civilek, azaz mi magunk vagyunk.

David Osborne – Peter Hutchinson

A KORMÁNYZÁS ÁRA

Hatékonyabb közszolgáltatások
megszorítások idejénAlinea Kiadó –
IFUA Horváth & Partners 2006

Érdekfeszítő, széles körű nemzetközi hatást kiváltó könyvvel gazdagodott a magyar közigazgatás-tani szakirodalom azzal, hogy 2006-ban megjelent a magyar könyvpiacon David Osborne és Peter Hutchinson 2004-ben, az Egyesült Államokban publikált könyve „A kormányzás ára – Hatékonyabb közszolgáltatások megszorítások idején” címmel. Ez David Osborne – más-más társszerzővel írott – negyedik könyve.

A szerzőpáros egyik tagja, David Osborne már régóta ismert a nemzetközi szakmai közvéleményben. 1992-ben jelent meg Ted Gaeblerrel közösen írott „Reinventing Government” című könyve, amely nemcsak az Egyesült Államokban vált széles körben ismertté egyetemi körökben és közintézmények vezetői között egyaránt. A könyvet számos nyelvre lefordították. Így magyar nyelven is megjelent 1994-ben „Új utak a közigazgatásban – Vállalkozói szellem a közösségi szektorban” címmel. A könyv napjainkig tartó vitát váltott ki. A „New Public Management” áramlata, amely elsősorban az angolszász országokban terjedt el, szemléleti alapvetést tartalmazó könyvnek tekintette Osborne és Gaebler művét. Ugyanakkor nemzetközi szinten jelentkezett egy olyan szkeptikus értelmezés is, amely a közintézményi menedzsmentreformok szükségességének elismerése mellett, komplex szemléletben hangsúlyozta, hogy a menedzsmentreformok csak akkor hatékonyak, ha kiegészülnek a közpolitikai döntéshozatal reformjával és jogi innovációkkal is, és a piaci mechanizmusok közszektorban történő alkalmazását erőteljesebben kapcsolja össze értékorientációs követelményekkel.

A nemzetközi vitákhoz újabb adalékokat szolgáltatott David Osborne második könyve, amely 1997-ben jelent meg Peter Plastrikkal – ezúttal más társszerzővel – „Banishing Bureaucracy – The Five Strategies for Reinventing Government” címmel. Ezt a nyomvonalat folytatta a szerzőpáros második könyve, amely „The Reinventor’s Fieldbook” címmel jelent meg 2000-ben.

„A kormányzás ára” című könyv központi témaköre, hogy a tartós vagy időleges költségvetési deficitek

– a könyv kifejezésével élve a „folytonos költségvetési válság” – időszakában hogyan kerülhetők el a közszolgáltatásokat veszélyeztető csapdák; azaz a könnyebb ellenállás irányába mutató olyan alternatívák, mint a létszámleépítés, a szolgáltató szervezetek megszüntetése és más olyan kényszerlépések, amelyek hatása a társadalmi feszültségek és elégedetlenség kiegyensúlyozása.

A könyv erénye, hogy nem kínál mindenható recepteket, logikailag szimmetrikus megoldásokat. A könyv szemléleti közelítése hasonló David Osborne más-más szerzőkkel megjelentetett korábbi könyveinek szemléletéhez. A könyvekben közös, hogy kategorikusan elutasítják az elvont érvényű tudományos normativitást, és ehelyett a közigazgatási gyakorlat innovatív megoldásaival érvelnek.

A könyv lényegében az Egyesült Államok egyes államainak és helyi kormányzatainak gazdag és szerteágazó tapasztalati anyagát rendezi egységes mondani-
valójú példatárrá.

A könyv az állami életképesség fenntartásában és a társadalmi támogatás megőrzésében kulcsfontosságú összetevőnek tekinti a közszolgáltatások minőségi színvonalát.

A könyv példatára nemcsak az elkerülendő veszélyekre figyelmeztet, hanem pozitív orientációt is tartalmaz. A pozitív orientáció egyik lényeges eleme, hogy a rövid távú szemléletű reaktív csapda, a hektikus kapkodás csak olyan stratégiai szemlélettel kerülhető el, amely egyaránt kiterjed a költségvetés és a kapacitás tervezésére.

A második mozzanat, hogy a szervezeti összeolvastással, az öncélú és pillanatnyi konjunkturális célokat szolgáló átszervezéssel szemben a finanszírozási források konszolidálásával kell az irányító és ellenőrző szervezetek közszolgáltatásokat szabályozó szerepét erősíteni.

A pozitív orientáció harmadik mozzanata, hogy közintézményi monopóliumok és a magánmonopóliumok megszüntetésével olyan valódi és szabályozott versenyfeltételeket kell teremteni, amelyben a közintézmények versenyképességét a költségvetési, számviteli, személyzeti, beszerzési és auditrendszer átfogó reformjával alapozzák meg.

Ennek során az egyes modern országok – különböző időzítéssel és dominanciával – bizonyos szinten egységes pálya irányába haladnak. A pálya kiindulópontja a hierarchikus típusú mechanizmusok bázisán nyugvó rendszer, amely a piaci típusú mechanizmusok alkalmazásának hatására olyan új közintézményi rendszerre alakul át, amelyet a három mechanizmus együttes alkalmazása alapoz meg. Ezek a hierarchikus, a piaci és a koordinatív mechanizmusok.

A negyedik mozzanat, hogy a lakosságot – egyéni vagy csoportosan – bevonják a szolgáltatások nyújtásába. Ez nemcsak az erőforrásokat bővíti – ami korlátozott fiskális lehetőségek és növekvő társadalmi igények körülményei között életbevágóan fontos –, hanem abban is segít, hogy a társadalom realiztikus képet alakítson ki a közszolgálati programok és akciók anyagi-financiális lehetőségeiről.

További mozzanat a szervezeti átalakítás, amely több dolgot jelent. Jelenti mindenképp a hierarchikus függőség oldását, az „alsó” szintek önállóságának növelését, jelenti a szervezeti irányítás egyszerűsítését a szervezetek „ellaposításával”, ami általában a közbülső, közvetítő szintek kiiktatását feltételezi, a szervezeti egyszerűsítés további összetevője a dereguláció, amely nemcsak az egyes szervezeteken belüli felesleges szabályozók leépítését jelenti, hanem a szervezetek közötti érintkezés szabályaira is vonatkozik. A szervezeti változások végeredményeként új típusú közszolgáltató szervezetek épülnek ki; a szabályozásvezérelt szervezetek helyét küldetésvezérelt szervezetek veszik át.

A kilencvenes évtizedben kifejlődő új közszolgáltatási rendszerek további jellemző vonása, hogy az eredményorientáltságot állítják középpontba, vagyis a közszolgálati programok eredményei alapján finanszíroznak. Ez azt jelenti, hogy a közszolgálati szervezeteket nem azon az alapon finanszírozzák, hogy betartják-e a szabályokat, és a megtervezett szolgáltatásokhoz mereven ragaszkodnak-e. Ezzel ellentétben az a meggyőződés terjedt el, hogy az eredményesség érdekében rugalmasan kell alkalmazkodni a változó igényekhez. Ezért számszerűsített tervek helyett olyan stratégiák váltak a szervezeti cselekvés alapjává, amelyek a feladatot egyértelműen meghatározzák, de a megvalósításban nem kötik meg a szervezetek kezét.

A 4 könyv megjelenése közel két évtizedet fog át. Ezalatt jelentős modernizációs folyamatok és reformtörekvések valósultak meg a modern országok közigazgatási-közszolgáltatási rendszereiben. David Osborne különböző társszerzőkkel írott könyvei – vitatott mozzanataik ellenére – azért gyakoroltak széles körű nemzetközi hatást, mert a menedzsmentreformokat átfogó, közpolitikai-közgazdálkodási kontextusba helyezték, és túlléptek a magánvállalkozások piaci szemléletének és módszereinek transzferközpontú közelítésén az asszimilatív-adaptív megközelítés irányába.

„A kormányzás ára” című könyv – a korábbi 3 könyvhöz hasonlóan – hasznos és tanulságos olvasmány Magyarországon is a közigazgatás-tani tudományok művelői és a közintézményekben dolgozó gyakorlati szakemberek számára egyaránt. Hiszen hazánkban a modern demokrácia EU-konform változatá-

nak irányába haladva kettős követelmény érvényesítése szükséges:

- megkerülhetetlen a jogállamiság folyamatos fenntartása és a változó körülményekhez igazodó erősítése, vagyis weberi szemléleti alapokon és nyomvonalakon kell haladni,
- ugyanakkor megkerülhetetlen a piaci követelményekhez és nyomásokhoz történő igazodás, a piaci szemlélet és módszerek integrálása,
- a piaci szemlélet és a módszerek integrálása a közigazgatási-közszolgáltatási folyamatokba önmagában még

nem modernizációs lépés. Ez „conditio sine qua non”, azaz szükséges, de nem elégséges feltétel. A vezetési-irányítási folyamatok megújítását ki kell egészíteni a közpolitikai döntéshozatal átfogó reformjával.

A kiegyensúlyozott alappozíció, a vezetési-irányítási folyamatok piaci szemléletű megújításának és a közpolitikai döntéshozatal reformjának összekapcsolása biztosíthatja, hogy szinkronba kerüljünk a régi EU-tagországokban zajló modernizációs folyamatokkal.

Jenei György

E SZÁMUNK SZERZŐI

Dr. Hoványi Gábor, az MTA doktora, a PTE habilitált egyetemi magántanára, **Homolya Dániel**, közgazdasági elemző, Magyar Nemzeti Bank, részes PhD-hallgató, Budapesti Corvinus Egyetem, **Kiss Lilla Veronika**, egyetemi tanársegéd, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, **Dr. Demeter Krisztina**, egyetemi docens, Budapesti Corvinus Egyetem, **Varga Szabolcs**, PhD-hallgató, Budapesti Corvinus Egyetem, **Fellegi Miklós**, egyetemi adjunktus, Miskolci Egyetem, **Dr. Jenei György**, egyetemi tanár, Budapesti Corvinus Egyetem

C O N T E N T S

STUDIES AND ARTICLES

HOVÁNYI, Gábor

SMS in the management –
Thoughts about a new management
conception in the global crisis 2

HOMOLYA, Dániel

Assessment of environmental risks –
effects of parameter uncertainty to the risk
management decisions 10

KISS, Lilla Veronika

Efficiency rising
opportunities at local governments 19

DEMETER, Krisztina

Case based analysis of service
competitiveness 29

Conference reports..... 38

Book review 57